

POLITIKAS
REKOMENDĀCIJAS

Integrācijas nozīme jauno migrācijas modeļu kontekstā

Inta Mieriņa

ĪSUMĀ

- Vislielākā nozīme integrācijas veicināšanā ir uzņemošajai sabiedrībai.
- Ja migranta nākotne, tai skaitā uzturēšanās ilgums un iespēja konkrētajā valstī, ir neskaidra, mazinās motivācija integrācijā investēt laiku un pūles.
- Nepieciešams pārskatīt integrācijas indikatorus.
- Vēlams, lai mēģinājumi veicināt integrāciju kļūtu holistiskāki, atvērtāki un vairāk «uz migrantiem vērsti».
- Piedāvātais konceptuālais modelis var palīdzēt teorētiķiem labāk ilustrēt mūsdienu migrantu adaptācijas procesus.

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
FILOZOFIJAS UN
SOCIOLÓGIJAS
INSTITŪTS

Levads

Jautājums par to, kā vislabāk integrēt migrantus, mūsdienās ir kļuvis par galveno politikas izaicinājumu visā Eiropā. Integrācijas pieejas dažādās valstīs atšķiras, taču integrācijas politika tipiski ir vērsta uz fiksētām iedzīvotāju grupām, kuras cenšas adaptēties kādai vairāk vai mazāk homogēnai vietējai sabiedrībai. Vienlaikus migrācijas modeļi mūsdienās kļūst arvien mobilāki un nepastāvīgāki, un pašas uzņemošās sabiedrības — arvien neviendabīgākas (Grabowska-Lusinska 2013; Engbersen et al. 2013; Luthra et al. 2016; Shubin & Dickey 2013). Koncentrējoties uz jaunajām migrācijas formām, 2018.–2021.gadā Latvijas universitātes pētnieku īstenotais pētījums «Labklājība un integrācija likvidās migrācijas kontekstā» izaicina esošos konceptus un jaunā gaismā atklāj integrācijas procesu un tās rezultātus, īpaši akcentējot pašu migrantu subjektīvo pieredzi dažādās dzīves jomās: ekonomikas, veselības, psiholoģiskās un sociālās labklājības jomā. Pētījums atbild uz jautājumu — ko integrācijai nozīmē arvien mobilāka, neiesakņotāka migrācijas prakse? Cik lielā mērā pierastie integrācijas un asimilācijas jēdzieni ir piemēroti arvien vairāk neiesakņotai un neprognozējamai migrantu grupai? Vai pakāpeniska nostabilizēšanās kādā vietā ir nepieciešams integrācijas nosacījums? Un cik pamatoti runāt par vienlaicīgu «integrāciju» vairākās vietās un kopienās? Analīze balstīta uz visaptverošu jaukta dizaina pētījumu par Latvijas migrantiem, tostarp 6242 emigrantu aptauju un padziļinātām intervijām ar mērķa grupas pārstāvjiem (skat. Mieriņa 2022; TBD; Goldmanis & Mieriņa 2021).

Integrācija un jaunās migrācijas formas

Pēdējos gados akadēmiskās debatēs saasinājušās bažas par to, ka tradicionālās integrācijas interpretācijas un integrācijas novērtēšanas pieejas vairs nespēj pienācīgi izskaidrot iekļaušanās procesu mūsdienu kompleksajās sabiedrībās (Grzymala-Kazłowska & Phillimore, 2017). Tās tika izstrādātas, lai skaidrotu adaptācijas procesu «tradicionālās» migrācijas apstākļos, kad imigranti apmetās uz pastāvīgu dzīvi jaunās dzīvesvietas valstīs un nespēj izskaidrot jaunā tipa migrantu, kuri neapmetas uz pastāvīgu dzīvi vienā vietā (nepiesaistītie migranti), kuriem var būt cieša saikne ar vairākām valstīm (transnacionālie migranti) vai kuri pārceļas uz ļoti daudzveidīgām apkaimēm, kur nevienu grupu nevar uzskatīt par vairākumu, ikdienas pieredzi (Grzymala-

Kazłowska, 2016; Grzymala-Kazłowska & Phillimore, 2017; Boccagni & Hondagneu-Sotelo, 2021; Crul, 2016; Shubin & Dickey, 2013; Levitt, 2001). Tādēļ pētījuma mērķis bija veicināt teorētiskas debates par to, ko nozīmē integrācija, kā arī sniegt praktiskus ieteikumus integrācijas izvērtēšanai un veicināšanai jaunajos apstākļos.

Pētījuma secinājumi

Mūsu pētījums apliecina, ka ierastie integrācijas un asimilācijas jēdzieni patiešām nepietiekami labi raksturo iekļaušanās procesu jaunajos, dinamiskajos migrācijas apstākļos. Neiesakņotie un transnacionālie migranti neinterpretē integrāciju kā lineāru, pakāpenisku pielāgošanos kādai vienai uzņemošai sabiedrībai. Tā vietā galvenokārt tiek runāts par integrāciju kā praktisku iekļaušanos, būšanu «iederīgam», spēju «orientēties sistēmā», piekļūt nepieciešamajiem resursiem un ērti dzīvot uzņemošajā sabiedrībā.

Teorijās kā izšķiroši svarīgs integrācijas nosacījums bieži vien tiek minētas attiecības ar vietējo sabiedrību, taču mūsu pētījums akcentē, ka svarīgs arī šo attiecību ar vietējo sabiedrību raksturs: attiecības ar vietējiem var būt labas, taču virspusējas.

Mūsu pētījums arī parāda, ka identitātes ziņā transnacionālajiem un likvidajiem migrantiem viņu simboliskās saites ar dzimteni iegūst īpašu nozīmi, jo tās nodrošina nepieciešamo stabilitātes sajūtu viņu nedrošajā un nepastāvīgajā dzīvē. Vienlaikus tās netraucē likvido dzīvesveidu. Sociālā iekļaušanās, pieķeršanās tagadējai uzņemošajai valstij kā «mājām», kā arī tās kultūrai parasti notiek tikai tad, kad tur tiek pārvietoti vissmagākie «enkuri» (Grzymala-Kazłowska, 2016), piemēram, pārceļas arī ģimene (vai to izveido). Lielākā daļa migrantu joprojām ir vāji psiholoģiski iekļāvušies savā pašreizējā dzīvesvietā.

Salīdzinot ar citām migrantu grupām, tie, kuru nākotnes plāni ir visneskaidrākie, izrādīja mazu interesi integrēties, jo viņi no savu pūļu ieguldīšanas neredz labumu. Neiesakņotie un transnacionālie migranti pauda stingru pretestību asimilācijai un vēlējās saglabāt savu identitāti un kultūru, vienlaikus cienot uzņēmējvalsts kultūru.

Neiesakņotie un transnacionālie migranti bieži nonāk izteikti daudzveidīgās pilsētās vai daudz kultūru starptautiskos kolektīvos. Abos gadījumos viņiem trūkst iespēju mijiedarboties un absorbēt «vietējo» kultūru, tradīcijas un valodu. Daudz kultūru pilsētās migrantiem ir vieglāk iekļauties vai «iejukt», vienlaikus saglabājot savu

kultūru, vērtības un identitāti, un joprojām jūtoties ērti. Mazākas un homogēnākas vietas, gluži pretēji, sniedz migrantiem vairāk iespēju izveidot konkrētai vietai raksturīgas sociālas saites (un dažkārt to pat sagaida), un iekļauties vietējā sabiedrībā tradicionālajā asimilācijas izpratnē. Papildus, pētījums liecina, ka neiesakņotie un transnacionālie migranti mūsdienās drīzāk integrēsies savā profesionālajā vidē starp sev līdzīgajiem, nevis plašākā sabiedrībā.

Kopumā vislabāk jauno migrantu veidu raksturo norobežošanās stratēģija (Berry 1992). Tas galvenokārt ir nepietiekama laika un neskaidru nākotnes plānu rezultāts, kas neļauj iedziļināties vietējā kultūrā un sabiedrībā, un nepadara šādu rīcību par stratēģiski vērtīgu.

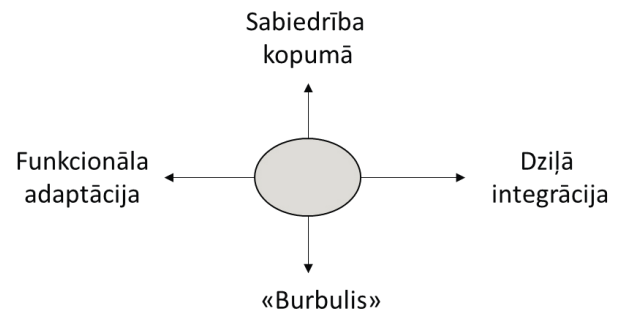
Konceptuālais modelis

Balstoties uz respondentu sniegtajām atbildēm, pētījumā tiek piedāvāts jauns konceptuāls ietvars, kas atspoguļo integrācijas «dziļumu un plašumu», no funkcionālās adaptācijas līdz dziļai integrācijai un no integrācijas šauros «burbuļos» līdz integrācijai sabiedrībā kopumā.

Funkcionālā adaptācija ļauj migrantiem kļūt par funkcionāliem sabiedrības kā sociālās sistēmas elementiem. Migranti ir strukturāli labi integrēti (Huddleston et al 2013), t.i., ir iesaistīti darba tirgū un/ vai izglītībā, viņiem ir pietiekami ienākumi un viņi sniedz arī savu ieguldījumu sabiedrībā. Viņiem ir pietiekama informācija, labas valodu zināšanas un juridiskais statuss, lai piekļūtu nepieciešamajiem resursiem, un viņi pietiekami labi «orientējas sistēmā», lai pilnībā apmierinātu savas ikdienas vajadzības. Viņi jūtas ērti un pieņemti kā sabiedrības «iederīgi elementi».

Tomēr funkcionālā adaptācija neietver psiholoģiskas pieķeršanās izjūtu, piederību un identificēšanos ar uzņemošo sabiedrību, spēcīgas sociālās saites ar vietējiem iedzīvotājiem, kultūras pielāgošanos vai pilsonisko līdzdalību. Šīs dimensijas liecina par dziļāku integrāciju, kas līdzinās tradicionālajām integrācijas interpretācijām, kas liek uzsvāru uz pakāpenisku pielāgošanos uzņemošajai sabiedrībai vai pat asimilāciju (skat. Penninx & Garcés-Mascareñas, 2016). Dziļā integrācija nozīmē aktīvāku iesaistīšanos vietējā sabiedrībā pateicoties draudzībai vai ģimenes saitēm, vietējās valodas apguvei, piederības sajūtai vietējai sabiedrībai, interesei un izpratnei par tās kultūru, dalību tās svētkos un tradīcijās, kā arī pilsoniskajai iesaistei vietējo jautājumu risināšanā.

Jāņem vērā, ka ir iespējama arī dziļa integrācija, neatsakoties no savas kultūras un identitātes, un tā bieži notiek ar transnacionālajiem migrantiem. Dziļā integrācija bieži ir nākamais adaptācijas procesa posms, un tas prasa no migrantiem laiku un motivāciju, kā arī uzņemošās sabiedrības atvērtību. To visvieglāk panākt mazās un viendabīgās, tomēr kulturāli atvērtās kopienās.

1. attēls. Analītiskais modelis.

Īpaši daudzveidīgās pilsētās bieži vien neeksistē viendabīgas sabiedrības, kurās integrēties, un pat ja tāda ir, cilvēkiem ir tendence integrēties mazākos «burbuļos». Pat ļoti daudzveidīgās pilsētās ir iespējams integrēties sabiedrībā kopumā, taču tas visticamāk notiks funkcionālas adaptācijas, nevis dziļas integrācijas veidā.

Alternatīvi, kā rāda mūsu analīze, cilvēki bieži vien integrējas mazākos starptautisku darba grupu, akadēmiskas pilsētiņas, etnisko kopienu, vai subkultūru «burbuļos» un viņiem ir maz kontaktu ar «ārpusauli», savas apkārtnes iedzīvotājiem utt. Integrācija «burbuļos» un jēgpilnu saikņu trūkums ar uzņēmējvalsts sabiedrību var kavēt integrāciju plašākā sabiedrībā (Nannestad, Svendsen & Svendsen, 2008).

Rekomendācijas

Pētījums apliecina pēdējā laikā arī ārvalstu publikācijās arvien skaļāk izskanošo tēzi, ka **vislielākā nozīme integrācijas veicināšanā ir uzņemošajai sabiedrībai**. Lai nenotiktu migrantu norobežošanās profesionālajos, starptautiskajos vai etniskajos «burbuļos», svarīgi nodrošināt iespējas veidot jēgpilnus kontaktus ar vietējo sabiedrību, kā arī veicināt sabiedrības atvērtību. Izveidojušās draudzības saites var pamudināt dziļāku migrantu iesakņošanos uzņemošajā sabiedrībā.

Otrkārt, veiktā analīze skaidri apliecina, ka situācijā, ja migranta nākotne, tai skaitā uzturēšanās ilgums un iespēja konkrētajā valstī, ir neskaidra, mazinās motivācija integrācijā investēt laiku un pūles. Tādēļ svarīgi no valsts puses, kad vien tas iespējams, dot migrantiem pēc iespējas lielāku ilgtermiņa skaidrību un stabilāku pamatu plānot savu nākotni.

Treškārt, nepieciešams pārskatīt integrācijas indikatorus, ko tradicionāli izmanto starptautiskos salīdzinājumos (piem., MIPEX) mūsdienu komplekso migrācijas modeļu kontekstā. Gūtie secinājumi aicina uz «mobilāku domāšanu» (Shubin & Dickey, 2013) un uz attiecībām balstītu, dinamisku un transformējošu integrācijas interpretāciju, kas ņemtu vērā neparedzamās mobilitātes un integrācijas trajektorijas un atzītu migrantu dažādās vajadzības.

Ceturtkārt, vēlams, lai mēģinājumi veicināt integrāciju kļūtu holistiskāki, atvērtāki un vairāk «uz migrantiem vērsti». Tā vietā, lai censtos iespiest migrantus kādos formāli definētos «rāmjos», ir jāieklausās un jāņem vērā viņu dažādās cerības, jāpalīdz izjust savas saknes, jāatbalsta viņu dzīves stratēģijas un jāizmanto starptautiskās mobilitātes potenciāls. Tikai tā ir iespējams mazināt integrācijas politizēto raksturu, uz asimilāciju vērsto ievirzi un integrācijas indikatoru atrautību no reālās migrantu pieredzes.

Visbeidzot, piedāvātais konceptuālais modelis var palīdzēt teorētiķiem labāk ilustrēt mūsdienu migrantu adaptācijas procesus ārpus novecojušiem un daudzām situācijām nepiemērotiem «asimilācijas» un «multikulturālisma» naratīviem.

- Berry, J. W. (1992). Acculturation and adaptation in a new society. *International migration*, 30(1), 69–85.
- Boccagni, P., & Hondagneu-Sotelo, P. (2021). Integration and the struggle to turn space into “our” place: Homemaking as a way beyond the stalemate of assimilationism vs. transnationalism. *International Migration*. DOI: 10.1111/imig.12846.
- Crul, M. (2016). Super-diversity vs. assimilation: how complex diversity in majority-minority cities challenges the assumptions of assimilation. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(1), 54–68.
- Engbersen, G., & Snel, E. (2013). Liquid migration. Dynamic and fluid patterns of post-accession migration flows. In I. Grabowska-Lusinska, B. Glorius, & A. Kuvik (Eds.), *Mobility in Transition: Migration Patterns after EU Enlargement* (pp. 21–40). Amsterdam Uni. Press.
- Goldmanis, M. & Mieriņa, I. (2021). Exploring Well-Being and Social Integration in the Context of Liquid Migration. Survey methodology. <https://migracija.lv/pub/2021-Goldmanis-Mierina-Survey-methodology.pdf>
- Grabowska-Lusinska, I. (2013). Anatomy of post-accession migration. How to measure ‘liquidity’ and other patterns of post-accession migration flows. In I. Grabowska-Lusinska, B. Glorius, & A. Kuvik (Eds.), *Mobility in Transition: Migration Patterns after EU Enlargement* (pp. 41–64). Amsterdam University Press.
- Grzymala-Kazłowska, A. (2016). Social anchoring: Immigrant identity, security and integration reconnected? *Sociology*, 50(6), 1123–1139.
- Grzymala-Kazłowska, A. & Phillimore, J. (2017). Introduction: rethinking integration. New perspectives on adaptation and settlement in the era of super-diversity. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(2), 179–196.
- Huddleston, T., Niessen, J., & Tjaden, J. D. (2013). Using EU indicators of immigrant integration. EUR-OP.
- Levitt, P. (2001). Transnational migration: taking stock and future directions. *Global networks*, 1(3), 195–216.
- Luthra, R., Platt, L., & Salamońska, J. (2016). Types of migration: The motivations, composition, and early integration patterns of “new migrants” in Europe. *International Migration Review*, 52(2), 368–403.
- Mieriņa, I. (2022). Migrantu pašidentifikācija un integrācija mītnes zemēs. No I. Mieriņa (red.), *Latvijas migrantu kopienas: labklājība un integrācija mūsdienu migrācijas kontekstā*. Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts.
- Mieriņa, I. (TBD). Re-imagining ‘integration’ in the light of the new forms of mobility. Npublicēts manuskripts.
- Nannestad, P., Lind Haase Svendsen, G., & Tinggaard Svendsen, G. (2008). Bridge over troubled water? Migration and social capital. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(4), 607–631.
- Penninx, R., & Garcés-Masareñas, B. (2016). The concept of integration as an analytical tool and as a policy concept. In Garcés-Masareñas B., Penninx R. (Eds.), *Integration processes and policies in Europe* (pp. 11–29). Springer, Cham.
- Shubin, S., & Dickey, H. (2013). Integration and mobility of Eastern European migrants in Scotland. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 45(12), 2959–2979.

Par projektu

Pētījums veikts Latvijas Zinātnes padomes atbalstītā granta «Labklājības un sociālās integrācijas izpēte likvidās migrācijas kontekstā: longitudinālā pieeja» (Izp-2018/1-0042) ietvaros
Īstenotājs: LU Filozofijas un socioloģijas institūts
Projekta vadītāja: Dr. Inta Mieriņa
Īstenošanas periods: 09/2018–12/2021

Kontaktinformācija

E-pasts: inta.mierina@lu.lv
Adrese: Kalpaka bulvāris 4
Rīga, LV-1050, Latvija
<https://migracija.lv>

Migrācija ↔ LV

FLPP
FUNDAMENTĀLIE UN
LIETIŠKIE PĒTĪJUMU
PROJEKTI

DOI: [10.5281/zenodo.5808337](https://doi.org/10.5281/zenodo.5808337)

LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2021

Šis darbs ir licencēts saskaņā ar [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Makets: Aleksandrs Aleksandrov

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
FILOZOFIJAS UN
SOCIOLOĢIJAS
INSTITŪTS